

Nationaal Landschap Arkemheen-Eemland

Globale verhaallijn

Landschapshuizen

(definitieve versie, 15 december 2009)

- Verbindende schakels tussen stad en platteland
- Informatie over bijzondere facetten van het Nationaal Landschap
- Recreatieve mogelijkheden

Doelen

- Bevorderen bekendheid en ontsluiting van het gebied
- Veroveren van de harten van bewoners, omwonenden en recreanten
- Gestalte geven aan cultuurhistorie van het gebied
- Beleefbaar maken van het Nationaal Landschap

Verhalen - inhoudelijke kaders

Kernkwaliteiten

- Zeer open landschap   • Ligging voormalige Zuiderzee (strijd tegen water)
- Verkavelingspatronen   • Restanten Grebbelinie
- Veenweidekarakter   • Overgangszones naar hogere zandgronden

Verhalen - inhoudelijke kaders

Interviews

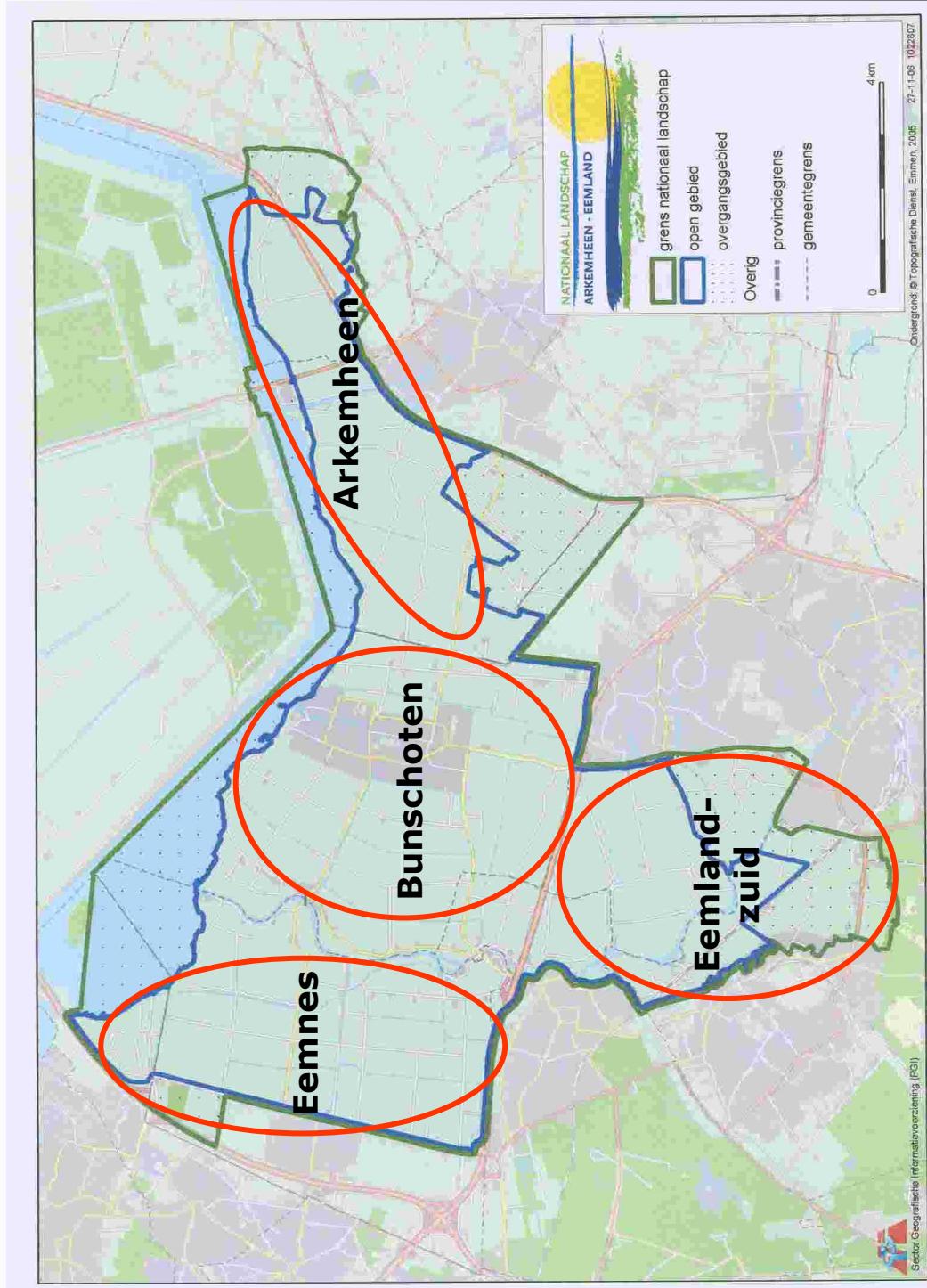
- **(Bredé) agrariër Eemlandhoeve: Jan Huijgen**
- **Theetuin Eemnes: Bert van den Brink**
- **Stoomgemaal Hertog Jan / bc Arkemheen: Jan den Hartogh, Johannes de Vries**
- **Historicus archief WVE: Margriet Mijnssen-Dutilh**
- **Naamkundige: Wim Hagoort**
- **Agrarisch natuurbeheer, Natuurmonumenten: Jan Roodhart**
- **Provincie Gelderland: Jan van Diermen**

Verhalen - inhoudelijke kaders

Interviews – welke verhalen mogen niet ontbreken?

- Ontstaansgeschiedenis van het landschap (moerasgebied, heuvelrug)
- Bijzonder weidevogelgebied – belang van rust (beperkte toegankelijkheid)
- Maar ook: veenweidegebied is alternatief voor verdwenen oorspronkelijke habitat
- Cultuurhistorische ontwikkeling van het landschap, gekoppeld aan agricultuur
- Boeren als dragers van het landschap (gevormd en onderhouden door boeren)
- Oorspronkelijke karakter van verkaveling, geen bebouwing
- Relatie stad-platteland, plaats van landbouw in de samenleving
- Nationaal Landschap: wat is het? waarom is het er? toekomst?

Verhalen – ruimtelijke kaders: vier deelgebieden

Bestaande verhalen

Stoomgemaal Hertog Reijnout – bezoekerscentrum Arkemheen

Water

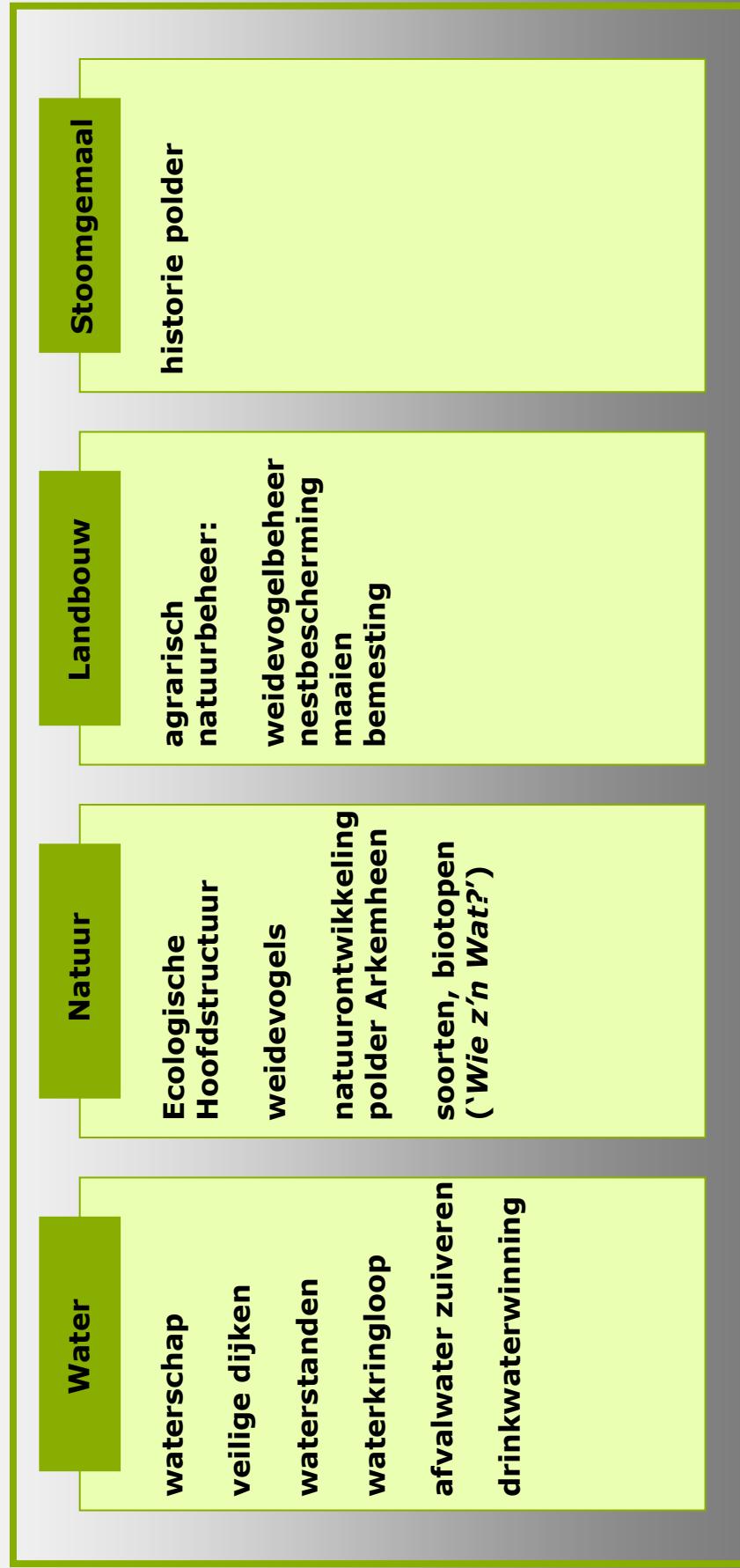
Natuur

Landbouw

Stoomgemaal

Bestaande verhalen

Stoomgemaal Hertog Reijnout – bezoekerscentrum Arkemheen

Bestaande verhalen

Museum Spakenburg

Historie voormalig Zuiderzeedorp

ambacht & industrie

kunstnijverheid

school

boerenleven, visserij

armoede, rijkdom

strijd tegen water

relgie, hoop & troost

**afsluitdijk, inpoldering
Zuiderzee**

Grebbelinie (Bunschoter kom)

Inhoudbaar concept - 'kapstok' voor de verhalen

- *Leesbaar landschap*

Bedoeld om samenhang in het landschap duidelijk te maken

Kijken door vier brillen:

Wat zie ik?

Wat zegt dat over ondergrond / functie / seizoen / geschiedenis?

Maakt kernkwaliteiten Arkemheen-Eemland zichtbaar

**Beoordelen van landschappen: behoud identiteit, karakteristieke elementen
Wel vrij theoretisch...**

- *Verhalend landschap*

**Op zoek naar verschillende verhalen over het gebied
Vb. ontginnings / verdediging en macht / strijd tegen Zuiderzee**

- *Deelgebieden*

Polders / rivier / overgangsgebied

Inhoudelijk concept - 'kapstok' voor de verhalen

Terug naar de doelen:

bekend worden met ... beleven ... 'verliefd worden'

Invalshoek voor de 'kapstok':

Beleving van natuur en landschap, nadruk op specifieke eigenschappen

- **Wat is de essentiële beleving?**
- **Hoe ervaar je dat in de ruimte?**
- **Wat zijn de bijbehorende verhalen?**

Kom op adem in

Nationaal Landschap Arkemheen-Eemland

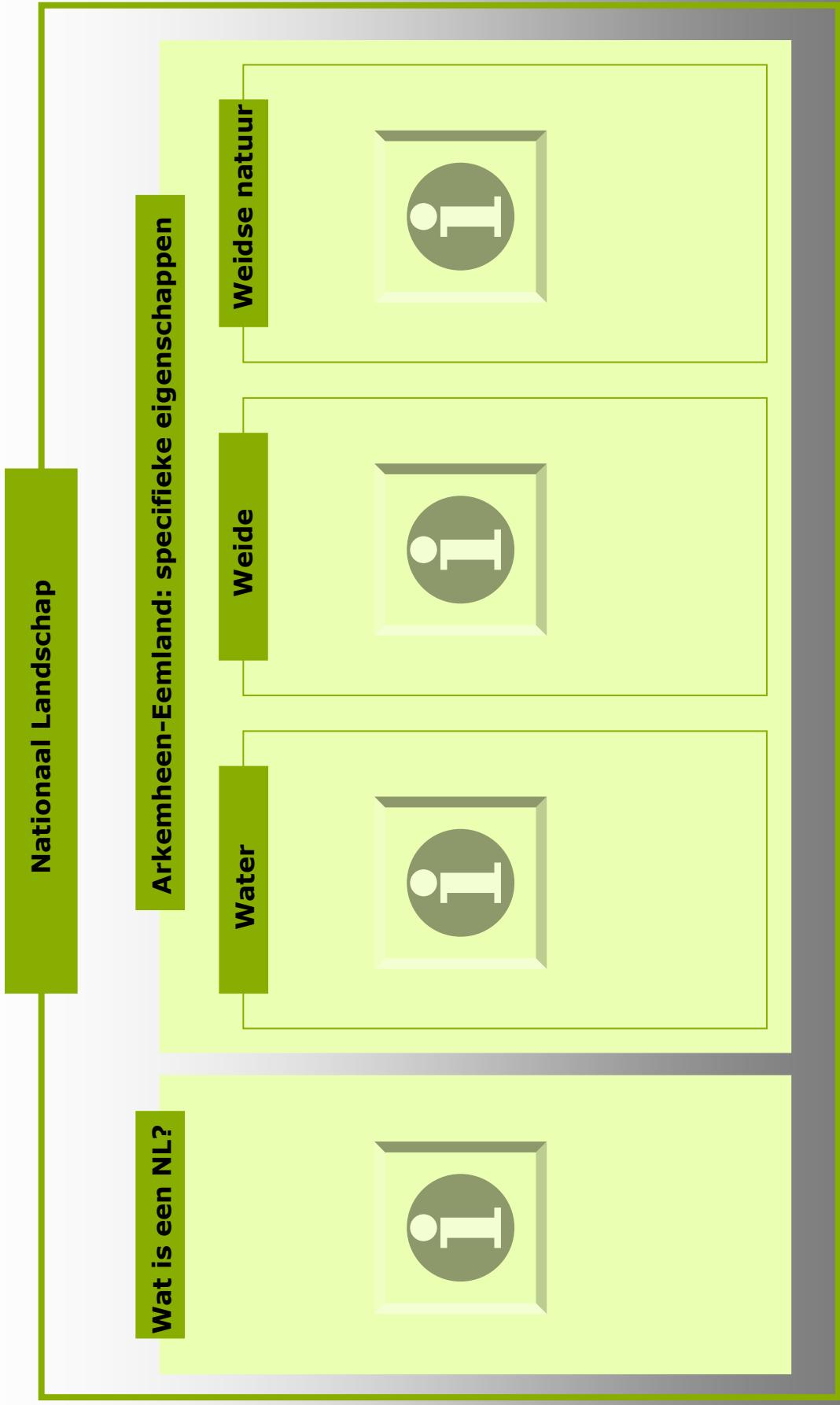

Oneindig de ruimte voor

NATUUR
EIDSE
EIDDE
ATER

Globale verhaallijn

Globale verhaallijn

Wat is een Nationaal Landschap?

twintig Nationale Landschappen (2004)

unieke combinatie cultuurhistorie-natuur

visitekaartje landelijk gebied

toekomst (niet op slot)

kernkwaliteiten Arkemheen-Eemland (incl. ligging)

bezieling: authenticiteit van het landschapshuis

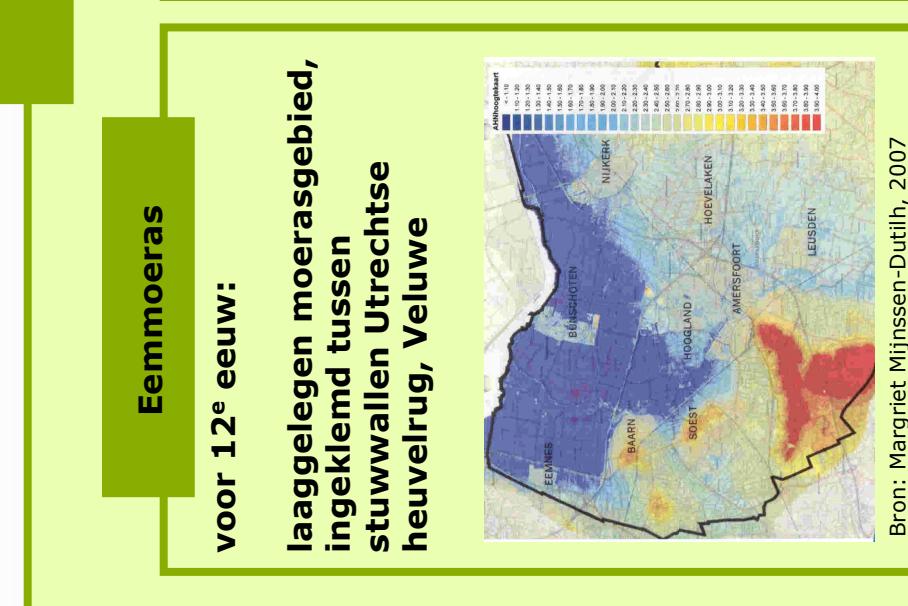
beleving: wat kan ik er doen? (wandelen, fietsen, kopje koffie...)

verwijzing vier deelgebieden, diverse bezoekerscentra

Bron: www.nationalelandschappen.nl

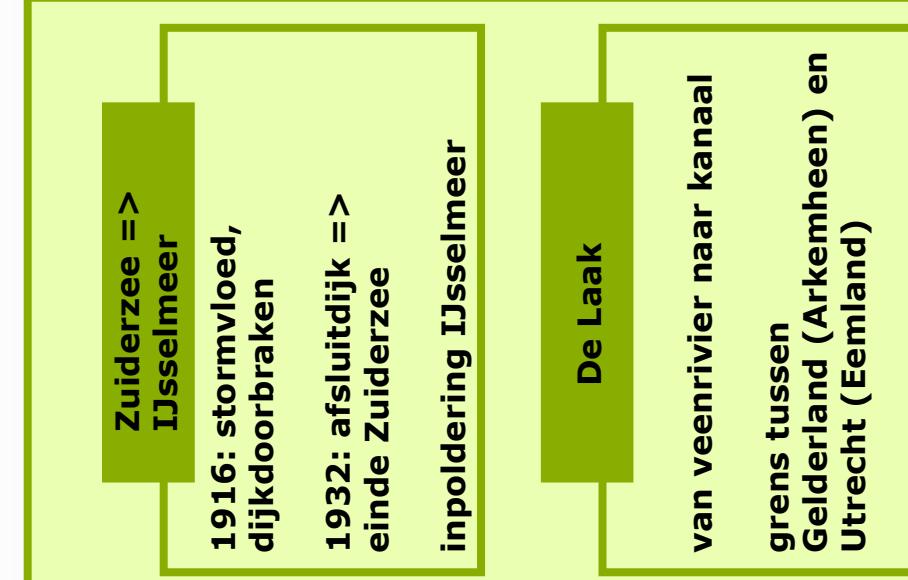
Globale verhaallijn

Bron: Margriet Mijnssen-Dutilh, 2007

Bron: W.J. Hagoort, 2006

Globale verhaallijn

Weide

Oorspronkelijke verkavelingspatronen

Eemland:
slagenverkaveling

Arkemheen:
blokverkaveling

Veenweidegebied

veenbodem: nat, zuur
oer-Hollands landschap:

koeien in een groene zee
van gras

Bron: van Dooren, 1986

Bron: Vervloet e.a., 2007

Globale verhaallijn

Weidse natuur

Rust & ruimte

extreme openheid

zicht tot aan de horizon

weidevogels & wintergasten

sloten & slootkanten

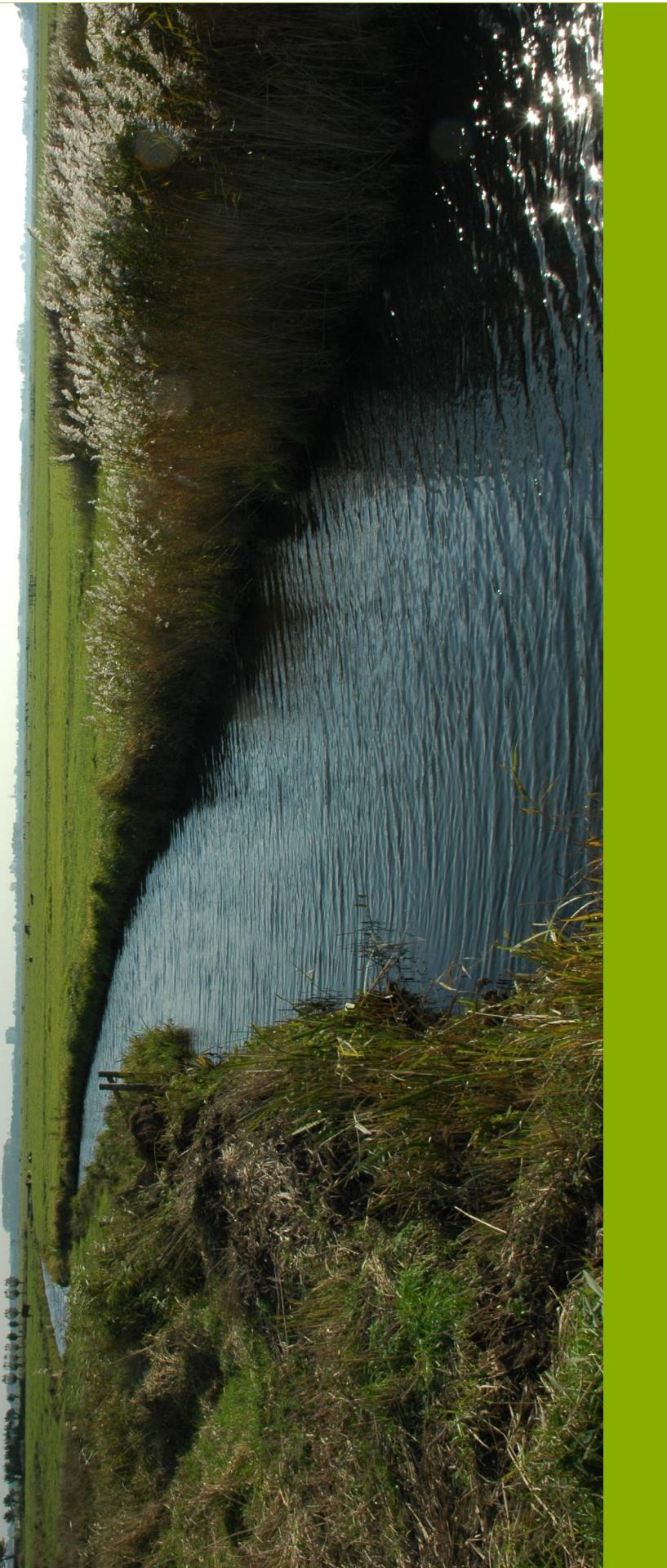

Bron: Dirkse & van Laar, 1992

Flora & fauna

Kom op adem in Nationale Landschap Arkemheen-Eemland

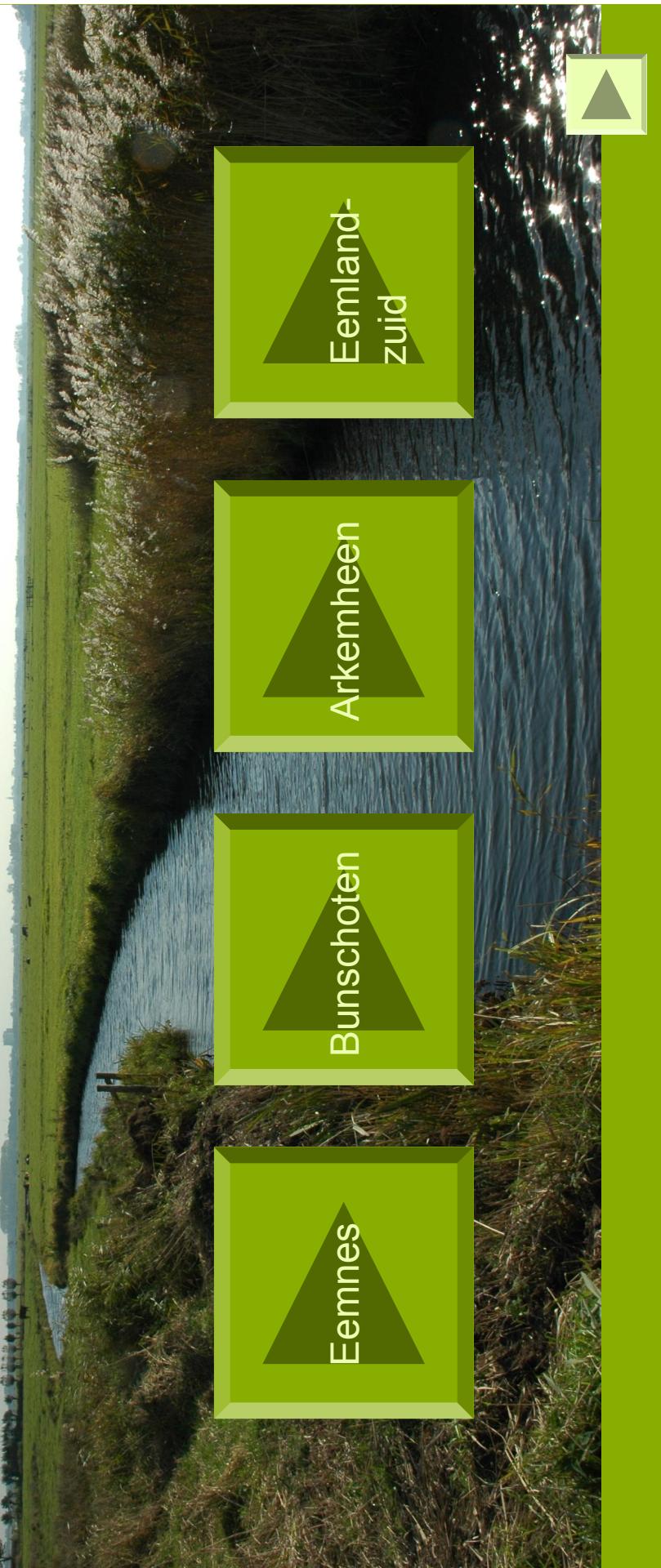
Oneindig de ruimte voor

Kom op adem in Nationale Landschap Arkemheen-Eemland

Oneindig de ruimte voor

NATUUR
EDSE
ERDE
ATER

Globale verhaallijn

Eemnes

Water

Zomerdijk

- dijkdoorbraken – waaien, bochten
- hoogteverschil maaiveld
- klei op veen op zand – huizen Eemnes op palen 40 meter

Bron: Vervloet e.a., 2007

Weide

Zeedijk

- scherpe grens weide – bebouwing
- broekbos 'Het Valse Bos'

Weidse natuur

Weidevogels (natuurdoelstelling NM)

- voorwaarden
- soorten (grutto als 'icoon')
- ook: veenweidegebied als uitwijkplaats voor natuurlijk leefgebied

Bron: Toekomst voor de grutto, 2004

Globale verhaallijn

Bunschoten

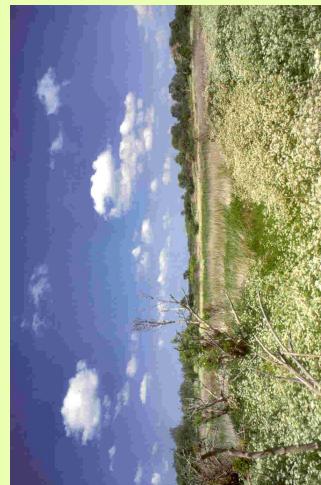
Water

Weide

Weidse natuur

De Eem: reconstructie van het ontginningslandschap

- traag stromende laaglandrivier
of
- Amersfoort lag aan zee

Bron: Mijnsen, 2007

Cultuurhistorie agrarisch landschap & boerenleven

- schaalvergroting vs. veelzijdig platteland: > 1990
- nooit meer honger: na WO II
- opkomst techniek: 19^e eeuw
- eerste ontginner: 10^e-13^e eeuw
- jagers verzamelaars: 5000 v.Chr

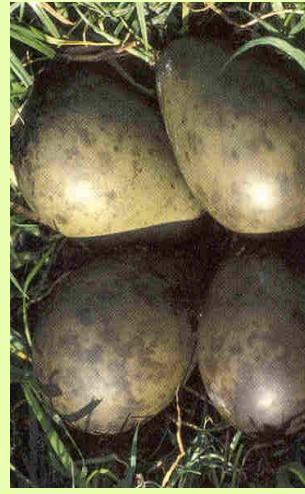
Relatie stad-platteland / toekomst

Bron: Ruizendaal, 2004

Agrarisch natuur- en landschapsbeheer

- weidevogelbeheer
- bloemrijke perceelranden
- (Ark & Eemlandschap)

Bron: Toekomst voor de grutto, 2004

Globale verhaallijn

Arkemheen

Water

Strijd tegen water

- Ark, verdwenen boerderijen

Arkemheense zeedijk

Bochtige sloten

weide

Blokverkaveling

- ontginning individuele boeren
  - afwijzing ruilverkaveling (1958)

Herkomst namen

Bron: Hagoort, 2006

Weidse natuur

Natura 2000

- smient
  - kleine zwaan
  - dilemma groen gras

Dijkbegroeiing (zonaal)
Zilte graslanden
Poldersloten (kwel)
• bittervoorn - zwanenmelk
• kranstielen

Bron: folder Arkemneen, KNNV/Natura 2000

Globale verhaallijn

Eemland-zuid

Water

Weide

Weidse natuur

De droge grond

- grens nat (veen/klei) – droog (zand)
- geboortegrond beken

Bron: Vier jaargetijden op den Engh, 2009

Akkerbouw ipv veenweide-gebied

- Soester eng: gemeenschappelijke gronden voor akkerbouw: engen, malen

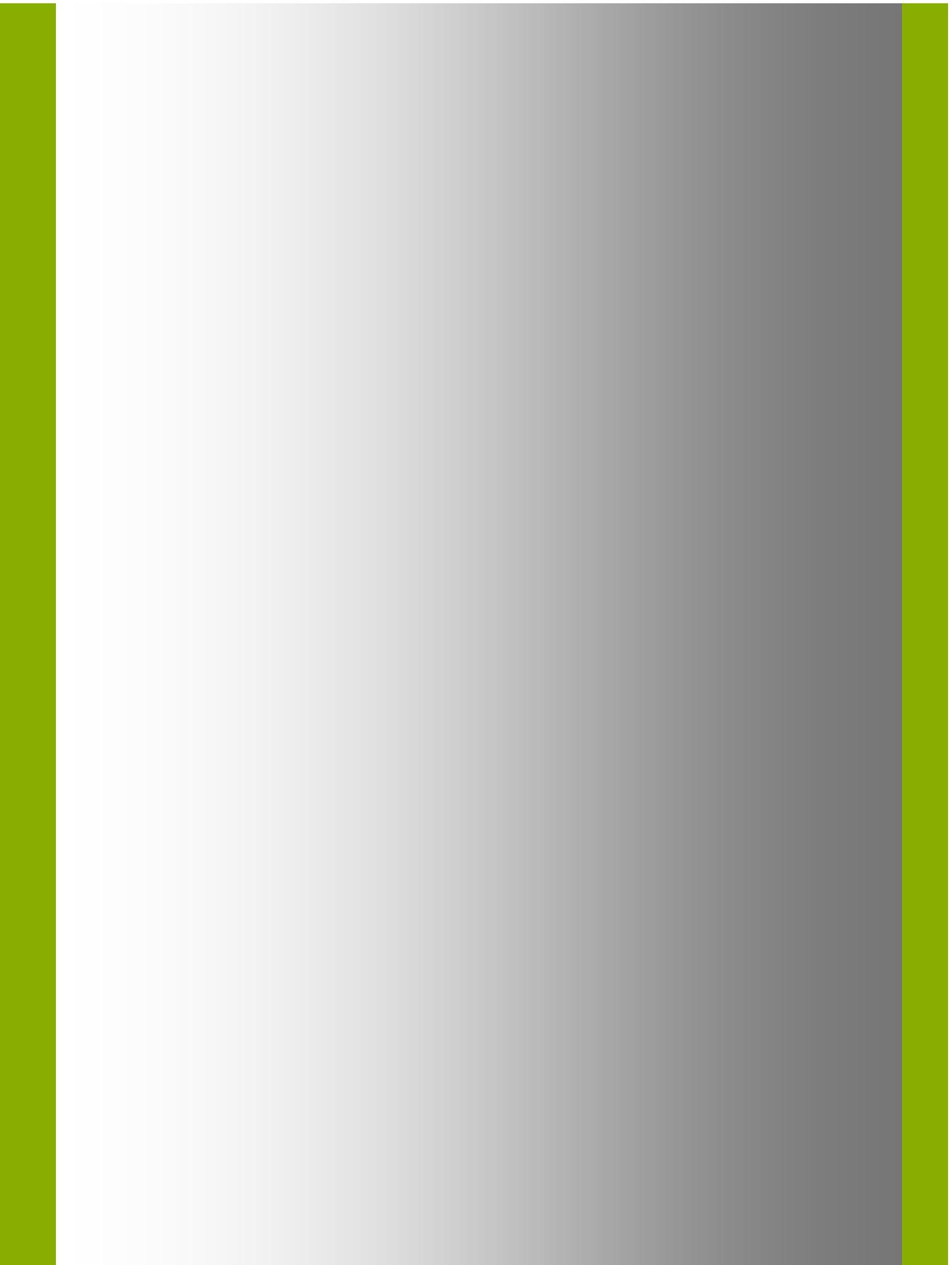
Bron: Vier jaargetijden op den Engh, 2009

Halfopen landschap ipv weidse natuur

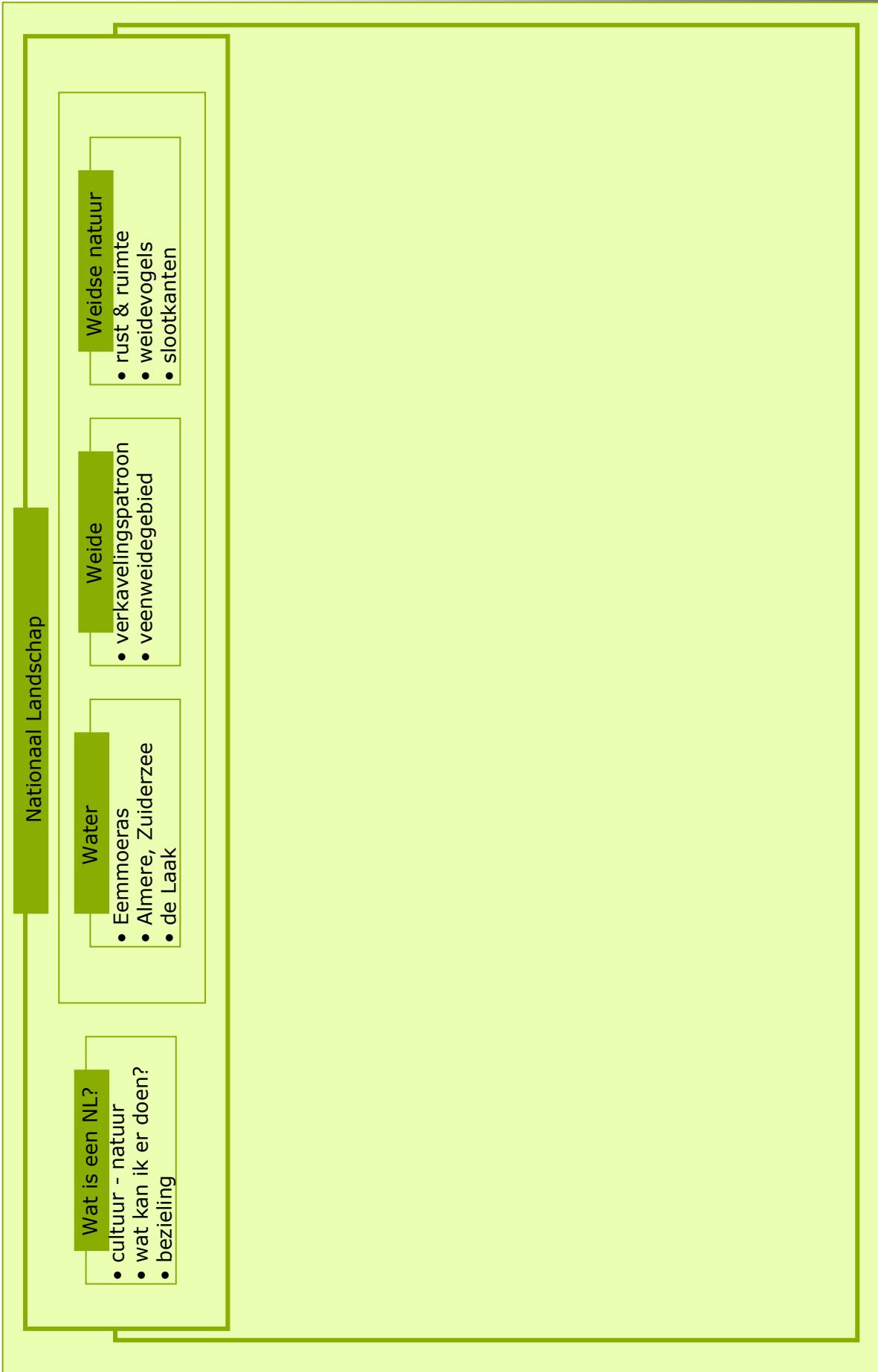
- houtwallen, elzensingels
- geen weidevogels, maar zangvogels in struweel

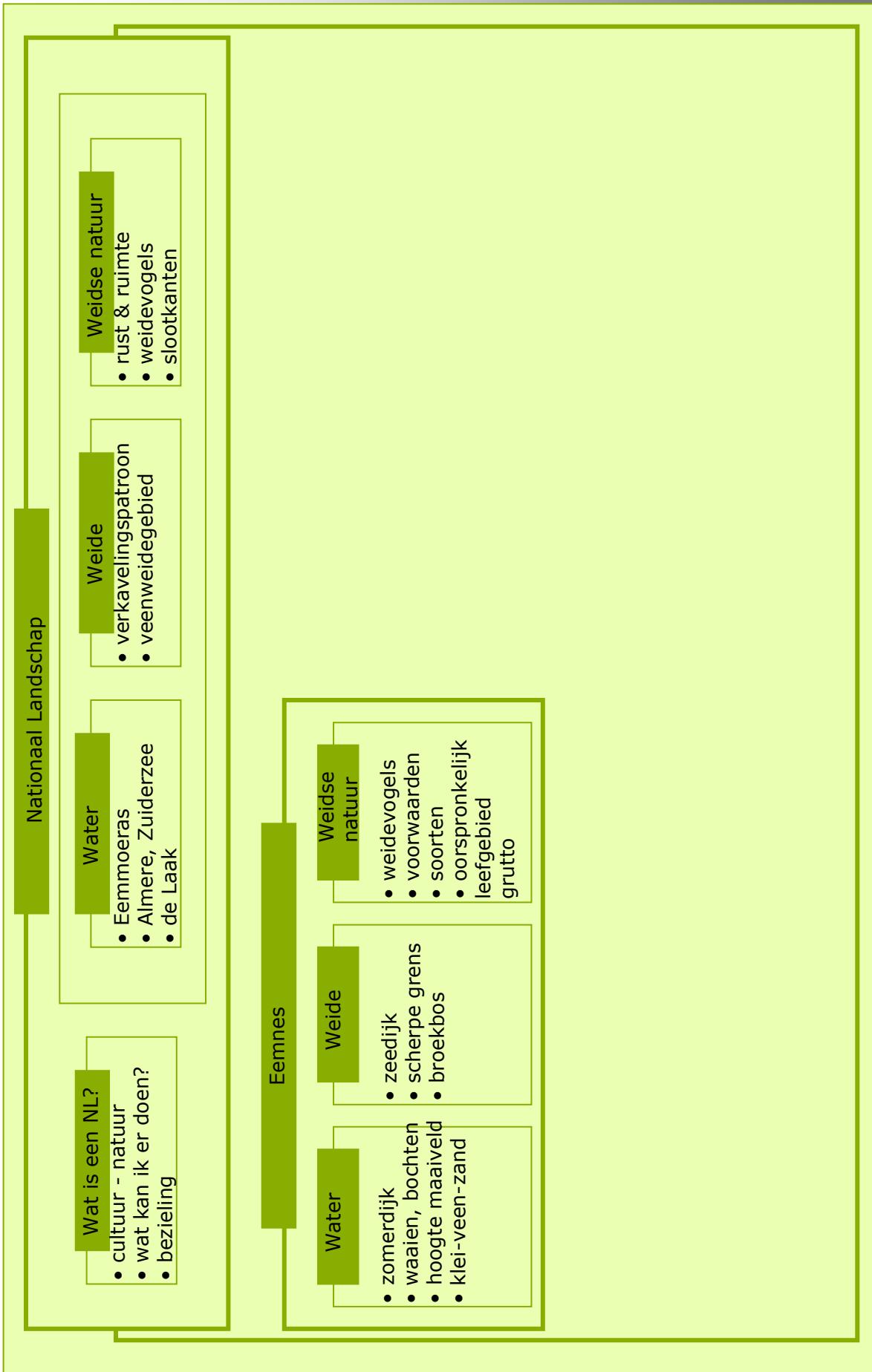
Bron: Vier jaargetijden op den Engh, 2009

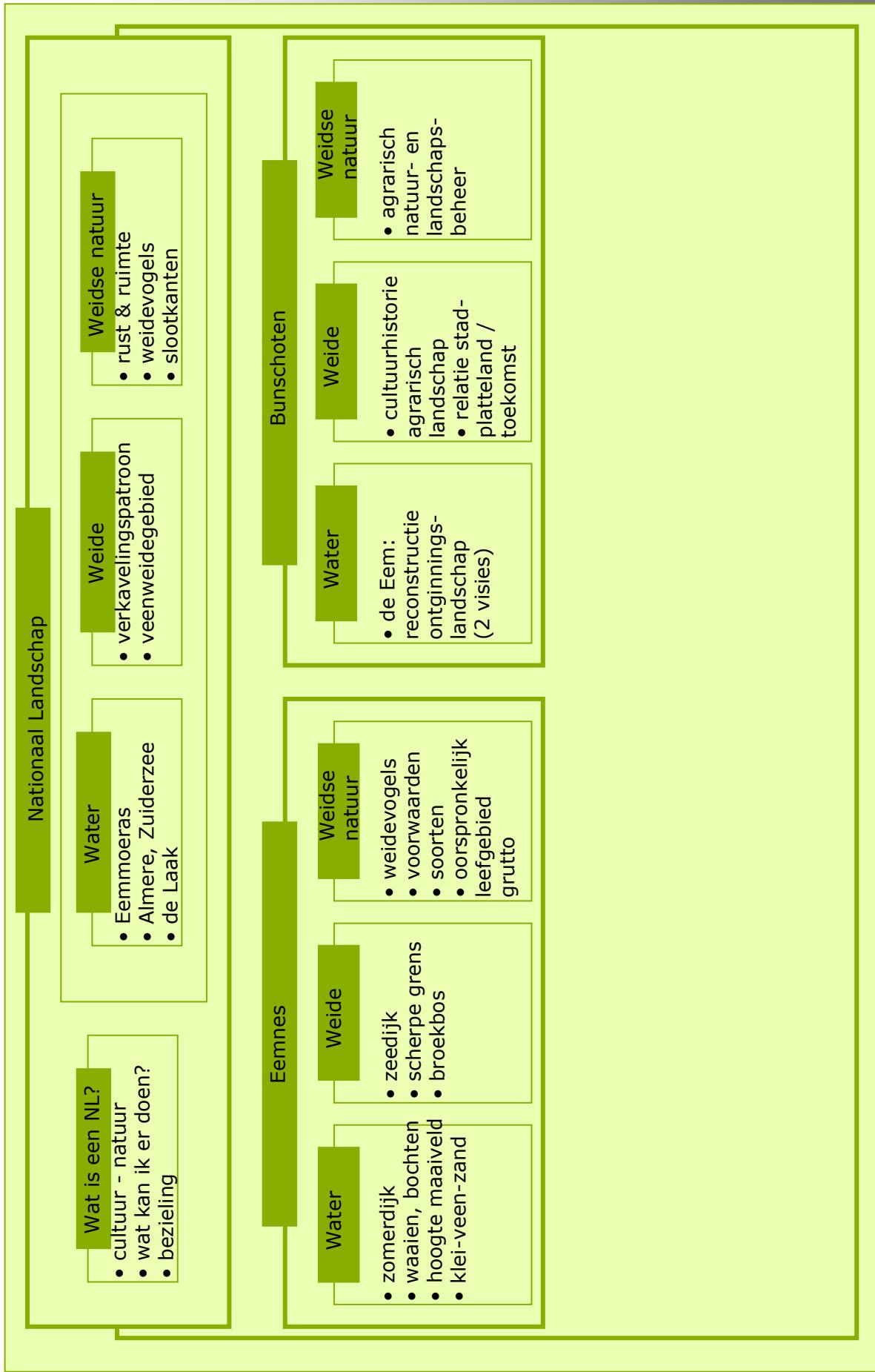
Globale verhaallijn NL A-E (definitieve versie, 15 december 2009)

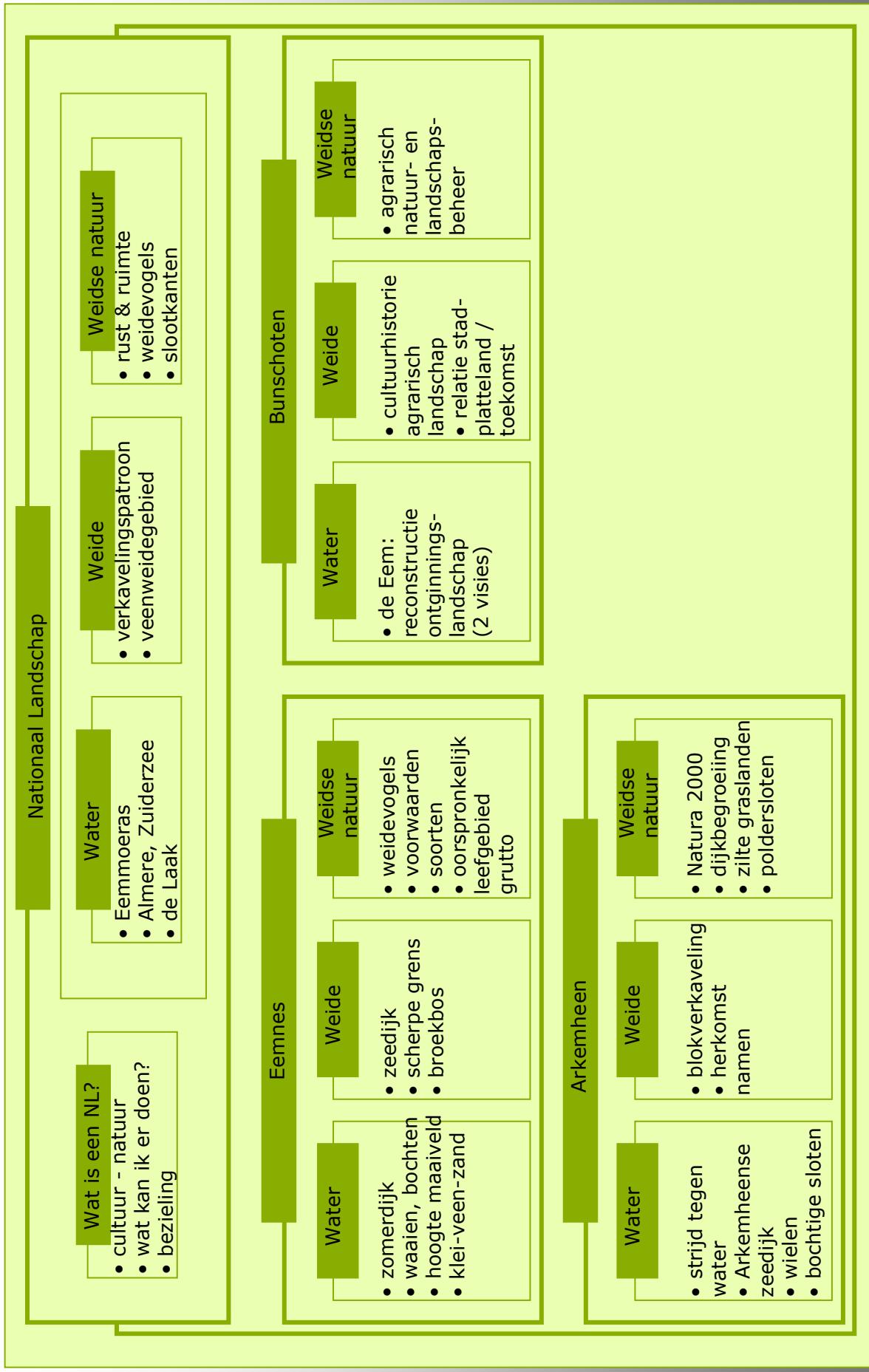
Globale verhaallijn NL A-E (definitieve versie, 15 december 2009)

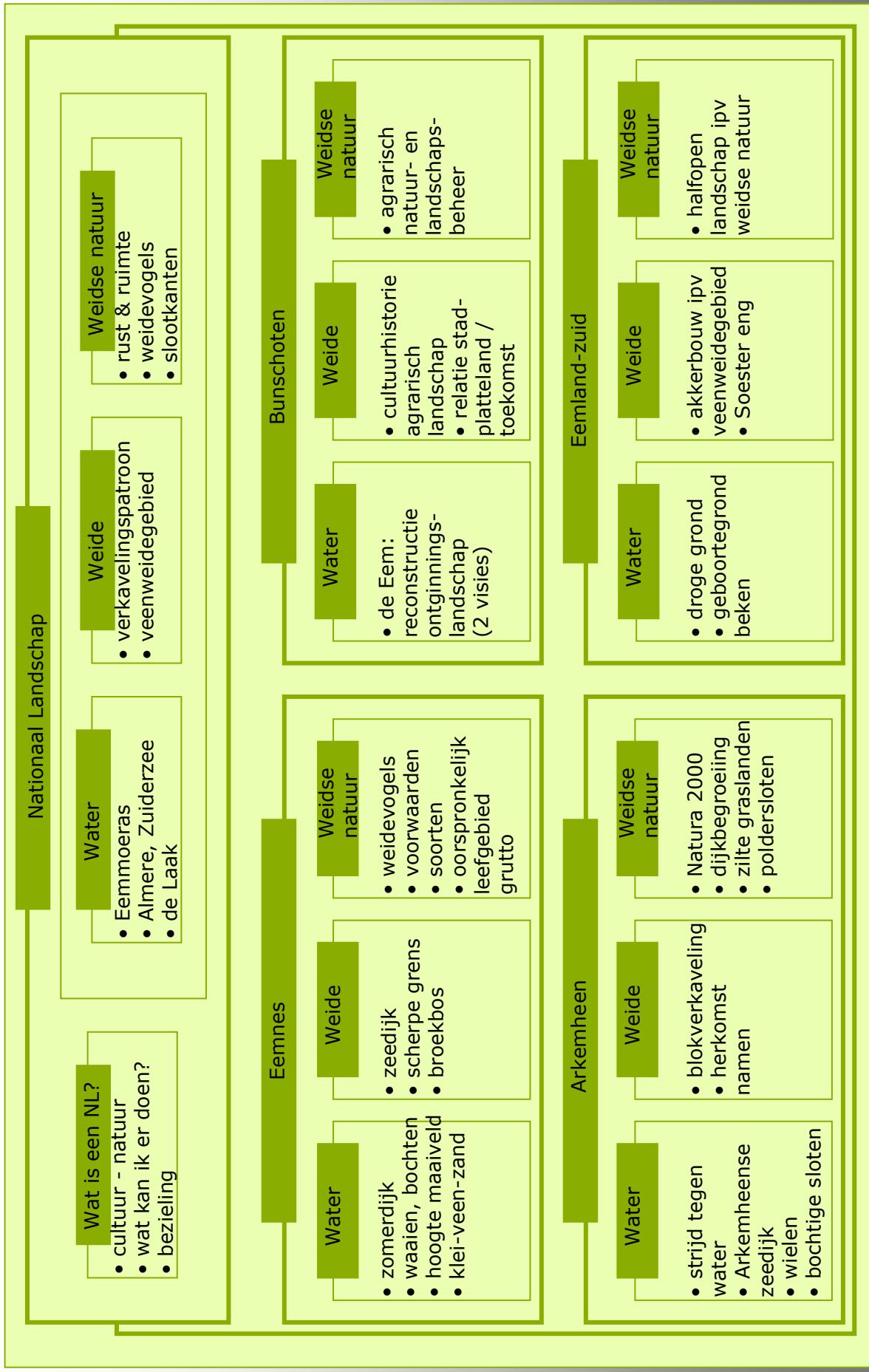
Globale verhaallijn NL A-E (definitieve versie, 15 december 2009)

Globale verhaallijn NL A-E (definitieve versie, 15 december 2009)

Globale verhaallijn NL A-E (definitieve versie, 15 december 2009)

Kom op adem in Nationale Landschap Arkemheen-Eemland

Oneindig de ruimte voor

NATUUR
EDSE
ERDE
ATER

Door: Manon Laterveer-de Beer / Blue Imprint
In opdracht van Projectbureau SFGV